

Przegląd Badań Edukacyjnych

Stanisława Byra

Urszula Oszwa

Agnieszka Buczak

Izabella Maria Łukasik

Katarzyna Klimkowska

SKALA PRESJI PASJI (SPP)

**PREZENTACJA NARZĘDZIA I JEGO WŁAŚCIWOŚCI
PSYCHOMETRYCZNYCH**

Numer 55 (2025), Podręcznik Pracowni Narzędzi Badawczych

Redakcja Naukowa
prof. dr hab. Krzysztof Rubacha

Rada Naukowa
prof. Jan Danek, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave (Słowacja), prof. dr hab. Dorota B. Gołębiak, Dolnośląska Szkoła Wyższa, Wrocław (Polska), prof. dr Zbigniew Formella, Università Pontificia Salesiana, Roma (Włochy), dr Halyna Katolyk, Ukraiński Uniwersytet Katolicki, Lwów (Ukraina), Ass. Prof. Roald Larsen, UiT University of Tromsø (Norwegia), prof. dr Tadeusz Lewicki, Università Pontificia Salesiana, Roma (Włochy), prof. dr hab. Zbyszko Melosik, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań (Polska), prof. dr hab. Roman Schulz, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń (Polska), dr Valentina Shvets, National Academy of Pedagogical Sciences, Kyiv (Ukraina), dr Sabina Siebert, University of Glasgow (Szkocja), dr hab. Dorota Siemieniecka, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń (Polska), dr hab. Teresa Sołtysiak, prof. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz (Polska), dr Zoroslav Spevak, Assoc. Prof., University u Novom Sadu (Serbia), doc. mgr Mariana Sirotová, PhD, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave (Słowacja), prof. dr hab. Marzenna Zaorska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn (Polska)

Rada Naukowa Pracowni Narzędzi Badawczych
prof. dr hab. Krzysztof Rubacha, prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak, prof. dr hab. Ewa Jarosz,
dr hab. Beata Nowak, prof. ChAT, dr hab. Sławomir Pasikowski, prof. UL, dr Emilia Aksamit, dr Magdalena Cuprjak

Redaktor statystyczny
prof. dr hab. Krzysztof Rubacha

Redaktorzy językowi
dr hab. Krzysztof Gajdka – język polski
Pracownia Przekładu MONO – język angielski

Sekretarze Redakcji
dr Magdalena Cuprjak, e-mail: mcuprjak@umk.pl
dr Małgorzata Fopka-Kowalczyk, e-mail: mfopka-kowalczyk@umk.pl

Redakcja „Przeglądu Badań Edukacyjnych”
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Filozofii i Nauk Społecznych
Instytut Nauk Pedagogicznych
87-100 Toruń, ul. Lwowska 1
<https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/PBE>

Czasopismo jest wydawane na zasadach licencji niewyłącznej Creative Commons
i dystrybuowane w wersji elektronicznej Open Access poprzez Akademicką Platformę Czasopism UMK
Wersja papierowa jest dostępna w druku na żądanie na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.umk.pl

ISSN 1895-4308
<http://dx.doi.org/10.12775/PBE.2025.024>
© Copyright by Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Toruń 2025

UNIwersytet MIKOŁAJA KOPERNIKA
ul. Gagarina 11, 87-100 Toruń, Polska

Druk: Drukarnia Wydawnictwa Naukowego UMK

Spis treści

1. Teoretyczny kontekst konstruktów „presja pasji”	7
2. Sprawdzenie właściwości psychometrycznych SPP	11
3. Obliczanie wyników Skali Presji Pasji (SPP)	20
4. Zastosowanie narzędzia – wnioski teoretyczne i aplikacyjne	21
5. Ograniczenia i implikacje dla przyszłych badań	22
 Skala Presji Pasji (SPP)	 23
 Bibliografia	 25

Abstract

This paper presents a tool to measure the pressure to have passion – the Passion Pressure Scale (PPS). The research category passion pressure was operationalised as: a) passion pressure understood as pressure to have a passion; b) pressure is a compulsion (internal and external) that triggers a submissive response and a belief in the need to have a passion. The Passion Pressure Scale (PPS) is a single-factor tool designed to measure the intensity of the pressure to have passion in adults. The PPS allows us to determine the intensity of the occurrence of the pressure to have passion caused by external factors. The PPS has satisfactory reliability and validity. The single-factor structure of the scale was also validated positively. Due to its satisfactory psychometric properties, the Passion Pressure Scale (PPS) can be used in group research and in individual psychological or pedagogical diagnosis.

Keywords:

pressure of passion, measure, psychometric properties.

1. Teoretyczny kontekst konstruktu „presja pasji”

W ostatnich dekadach pasja jest dynamicznie eksplorowaną kategorią badawczą (Curran i in., 2015; Kunat, 2015; Vallerand, 2015), analizowaną przez przedstawicieli różnych dziedzin (Halonen, Lomas, 2014; Dalpe i in., 2019) zainteresowanych podmiotowością człowieka: filozofii, socjologii, psychologii i pedagogiki (Halonen, Lomas, 2014; Kunat, 2015; Vallerand, 2015). W literaturze badawczej aktualnie występuje jeden teoretyczny model pasji (Vallerand, 2008) oraz kilka wystandaryzowanych narzędzi do pomiaru pasji (Marsh i in., 2013; Lee i in., 2020).

O obecności pojęcia pasji w codziennym życiu świadczą liczne hasła marketingowe występujące w ofertach komercyjnych: *gotujemy z pasją, ćwiczymy z pasją, uczymy z pasją, ubieramy z pasją* itp. Takie nadmierne używanie pojęcia pasji może prowadzić do jego dewaluacji, a także wprowadzać potrzebę wewnętrznej konfrontacji. Może powodować również zagubienie tych, którzy żadnej pasji nie posiadają albo też nie chcą nazywać swoich zainteresowań pasją.

Vallerand (2008) opracował dualistyczny model pasji (DMP), który był wielokrotnie weryfikowany empirycznie. W DMP pasja jest definiowana jako aktywność, która ma następujące cechy: zaangażowanie, poświęcanie czasu i energii, traktowanie jej jako wartości powiązanej z tożsamością (Vallerand, 2015). W DMP zostały wyróżnione dwa rodzaje pasji: a) harmonijna, prorozwojowa, pozostająca w równowadze z innymi aktywnościami oraz b) obsesyjna, która dominuje nad innymi aktywnościami i może zakłócać funkcjonowanie psychiczne oraz relacje interpersonalne człowieka (por. Balon i in., 2013; Vallerand, 2012, 2015; Paquette i in., 2023).

Co więcej, jak wskazują badania, cechy pasji, takie jak zaangażowanie, poświęcanie czasu i energii oraz traktowanie jej jako wartości (Vallerand, 2015), mogą nie być wyłącznymi warunkami osobistego rozwoju i wzrostu, zwłaszcza u młodych osób, pozostających pod presją oczekiwań (Yamamoto, Holloway, 2010). Mimo że badania porównujące osoby, które mają pasję, z osobami, które żadnej pasji nie posiadają, wskazują na wyższe wyniki w zakresie dobrostanu u badanych realizujących pasję (Philippe i in., 2009; Paquette i in., 2023), warto objąć zainteresowaniem badawczym również osoby, które odczuwają dobrostan, nie mając pasji.

W dotychczasowych badaniach nad pasją obecny jest nurt poszukiwania jej korelatów. Jedną ze zmiennych szczególnie wysoko korelującą z pasją jest dobrostan psychiczny (Vallerand, 2012; Briki, 2017). Jak pokazują wyniki badań (Rahimi i in., 2023), pasja jest potrzebna do utrzymania równowagi psychicznej i rozwoju osobistego. Badania dowodzą, że pasja przynosi radość, relaks i nadaje życiu głębszy sens (Halonen, Lomas, 2014). Może także inspirować, prowadzić do rozwoju poprzez wzbudzanie motywacji autonomicznej, kreatywności, a także rezyliencji (Rahimi i in., 2023). Wyniki badań (Paquette i in., 2023) ujawniają też, że pasja nie zawsze może służyć dobrostanowi (por. Stensteng, 2008; Mudło-Głagolska, 2019). Dotyczy to szczególnie pasji obsesyjnej, która jest realizowana pod wpływem wewnętrznego nacisku, wymagającego podporządkowania jej wielu innych ważnych aktywności życiowych (Vallerand, 2012; Schellenberg i in., 2016, 2019).

W dotychczasowych badaniach presja związana z pasją łączona jest z jednym jej rodzajem, którym jest pasja obsesyjna. W przypadku jej wystąpienia naciski związane z pasją są bezpośrednie, wewnętrzne i prowadzą do utraty kontroli nad pasjonującą aktywnością (Vallerand i in., 2021), co sprawia, że pozostaje ona w dysharmonii z innymi aktywnościami życiowymi, które są zwykle zaniedbywane. Taki rodzaj presji ma charakter wewnętrzny, wiąże się z nadawaniem pasji nadmiernej wartości, poświęcaniem jej realizacji zbyt wiele czasu, nadmiernym zaangażowaniem (Vallerand, 2012). Osoba czuje się zmuszona do wykonywania swojej aktywności, ponieważ może to zaspokoić jej wewnętrzne potrzeby, związane np. ze wzmocnieniem poczucia własnej wartości czy utrzymaniem społecznego uznania (Vallerand, 2007). Wobec tego przecenia tę czynność, dając jej nieproporcjonalnie dużą przestrzeń w swojej tożsamości, faworyzując także jej rolę wśród różnych aspektów życia (Valle-

rand, 2003). Presja wewnętrzna u osób z pasją obsesyjną prowadzi zarówno do niekontrolowanego wykonywania danej czynności oraz zaniedbywania innych obszarów codzienności, jak i znaczącego rozpraszania się w realizowaniu innych aktywności, gdy niemożliwe jest zaangażowanie się w pasjonującą czynność (Ratelle i in., 2004).

Źródło presji związanej z pasją może mieć również charakter zewnętrzny, gdy jest nim otoczenie społeczne – rodzinne, szkolne, social media, które nadmiernie akcentują psychospołeczną wartość posiadania pasji. Ten rodzaj presji wiąże się z naciskiem na konieczność posiadania pasji u osób, które jej nie realizują. Nacisk ten może przybrać zróżnicowane formy: eksponowanie szczególnego, determinującego znaczenia pasji w osiąganiu dobrostanu, prezentowanie wyjątkowego, budzącego podziw wizerunku pasjonatów.

Można zatem wyróżnić dwa rodzaje presji związanej z pasją: a) presja, aby realizować pasję w sposób obsesyjny; b) presja, by posiadać pasję. Oba rodzaje presji mogą mieć charakter zewnętrznego i wewnętrznego przymusu.

W badaniach realizowanych na fundamencie teoretycznym DMP obecne są liczne doniesienia dotyczące pasji obsesyjnej. Niewiele jest jednak opracowań na temat presji na posiadanie pasji. Zagadnienie to jest obserwowane i raportowane przez praktyków – edukatorów i psychologów. Presja na posiadanie pasji może prowadzić do obsesyjnego jej poszukiwania. Przymus posiadania pasji może być źródłem stresu i frustracji (Wehrmeier, 2020). Wewnętrzna presja pasji zmusza bowiem do zajmowania się aktywnością w sposób wykraczający poza prozdrowotne granice (Vallerand, 2008; Mudło-Głagolska, 2019; Lobato i in., 2022), a zewnętrzna presja na posiadanie pasji może prowadzić do uporczywego jej poszukiwania za wszelką cenę.

Na tle dotychczasowych wyników badań nad pasją jako kategorią badawczą (Vallerand, 2015) powstała idea pomiaru zagadnienia blisko z nią związanego, jakim jest presja na posiadanie pasji. Zainteresowanie tą problematyką może być realizowane z uwzględnieniem czynników osobowościowych, co było już częściowo przedmiotem wcześniejszych badań (Balon i in., 2013; Dalpe i in., 2019). W opracowaniu skali do pomiaru presji na posiadanie pasji podjęto próbę jej zbadania od strony negatywnej w postaci określenia stopnia, w jakim jednostka ulega zewnętrznemu i wewnętrznemu naciskowi, związanemu z pasją, oraz analizy spójności między wymienionymi rodzajami presji. Od strony pozytywnej ważne wydaje się sprawdzenie, czy badany posiada zasoby, aby

sprzeciwić się i nie ulegać presji na posiadanie pasji, a co więcej – zachowywać dobrostan bez realizowania pasji, a nawet rozwijać się mimo jej braku.

Dokonując operacjonalizacji tej kategorii badawczej, przyjęto dwa założenia: a) presja pasji rozumiana jest jako presja na posiadanie pasji; b) u podstaw presji na posiadanie pasji znajduje się przymus (wewnętrzny i zewnętrzny), który wyzwała reakcję uległości i przekonanie o konieczności posiadania pasji.

Mimo że istnieje wiele narzędzi do pomiaru dobrostanu, które mogą zostać wykorzystane u osób posiadających pasję, ważnym elementem oceny wydaje się również sprawdzenie stopnia, w jakim człowiek ulega naciskom posiadania pasji. Wartością takiego narzędzia jest jego specyfika i wąski charakter pomiaru (ukierunkowanie na szczególny rodzaj presji), co może stanowić ważne dopełnienie skal osobowości, mierzących uległość jako cechę osobowości. Ponadto narzędzie to może być stosowane nie tylko przez psychologów, lecz także przez pedagogów, coachów, pracowników socjalnych. Może także być dopełnieniem albo punktem wyjścia do zastosowania skal ogólnego dobrostanu psychicznego. Jego kolejną wartością jest krótki czas pomiaru i możliwość szybkiego uzyskania orientacji w poziomie rodzaju presji, do którego zostało skonstruowane.

Skala Presji Pasji (SPP) została skonstruowana w ramach Passion Research Group. Pierwszym etapem było ustalenie listy stwierdzeń dotyczących presji na posiadanie pasji. W kolejnym etapie wyłoniono zespół czterech badaczy, w tym dwóch pedagogów oraz dwóch psychologów (1 mężczyzna i 3 kobiety), którzy dokonali językowej i merytorycznej oceny oraz korekty każdego z itemów.

Pierwotnie narzędzie składało się z 20 stwierdzeń, do których badani odnosili się na 5-stopniowej skali Likerta (1 – strongly disagree, 5 – strongly agree). W procesie konstrukcji SPP uwzględniono rezultaty i ustalenia dotychczasowych badań nad pasją, dlatego znalazły się w niej itemy z zakresu ulegania presji pasji pod wpływem nacisków zewnętrznych i wewnętrznych, a także związanych z utrzymywaniem dobrego samopoczucia dzięki posiadaniu pasji.

2. Sprawdzenie właściwości psychometrycznych SPP

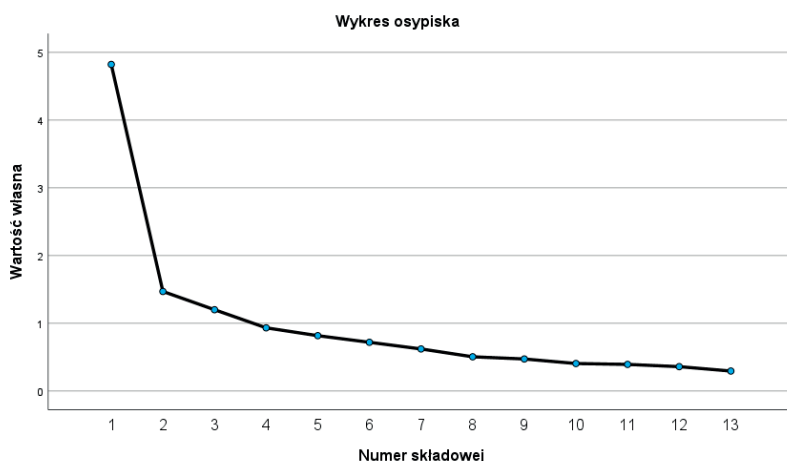
Sprawdzenie właściwości skonstruowanej skali objęło dwa etapy badań: pilotażowy i badań właściwych.

Pierwszy etap – badania pilotażowe. Pierwotną wersję skali przebadano 120 studentów (115 kobiet – 95,8%, 5 mężczyzn – 4,2%). Wiek badanych mieścił się w przedziale wiekowym 19–45 lat, średnia wieku wyniosła 24,08 lat ($SD = 4,38$). Większość badanych jako miejsce stałego zamieszkania podała miasto (72 – 60%, 48 wieś – 40%). Stan cywilny badanych przedstawia się następująco: singiel/ka (33 – 27,5%), związek formalny (33 – 27,5%), związek nieformalny (54 – 45,0%). Ponad połowa badanych pracowała zawodowo (64 – 53,3%). Badani swoją sytuację ekonomiczną ocenili jako średnią ($M = 3,37$; $SD = 0,82$), z wykorzystaniem skali 1–5, gdzie 1 – w niewielkim stopniu satysfakcjonująca, a 5 – w wysokim stopniu satysfakcjonująca. Większość badanych studiowała na drugim roku studiów (73 – 60,08%) drugiego stopnia. Badani to studenci studiów stacjonarnych (51 – 42,5%) oraz studenci studiów niestacjonarnych (69 – 57,5%). Uzyskane wyniki przeanalizowano z zastosowaniem statystyk opisowych, korelacyjnych oraz mocy dyskryminacyjnej każdego z itemów. W rezultacie przeprowadzonych analiz dokonano modyfikacji treściowej 7 itemów, których moc dyskryminacyjna była najniższa (wartość poniżej 0,2). Itemy zmodyfikowano w trzech teoretycznie wyodrębnionych podskalach: Przymus zewnętrzny, Dobrostan bez pasji oraz Rozwój bez pasji.

Drugi etap – badania właściwe. Wersję ostateczną Skali Presji Pasji sprawdzano pod względem psychometrycznym: ustalano strukturę wewnętrzną, rzetelność oraz trafność. Badania związane z ustaleniem struktury wewnętrznej skali i rzetelności przeprowadzono na łącznej grupie 2657 studentów pięciu polskich uczelni publicznych. Zdecydowanie przeważały kobiety (2094 – 78,8%). Średnia wieku badanych wyniosła 22,6 lat ($SD = 4,23$). Większość badanych jako miejsce stałego zamieszkania wskazała miasto (1711 – 64,4%), 2572 (96,8%) badanych była narodowości polskiej. Badani zadeklarowali bycie singlem/singielką (1223 – 46,0%); bycie w związku nieformalnym (1230 – 46,3%) i w związku formalnym (204 – 7,7%). Ponad połowa badanych (1411 – 53,1%) nie pracowała zawodowo. Przeważali studenci studiów stacjonarnych (2240 – 84,3%).

Analiza danych przebiegała w trzech krokach. W pierwszym przeprowadzono analizę dyskryminacyjną itemów. Wskutek otrzymania zbyt niskich korelacji (poniżej $r = 0,20$) zdecydowano o ich usunięciu już na tym etapie analitycznym. W kolejnym kroku zastosowano eksploracyjną analizę czynnikową oraz analizę rzetelności, a w trzecim analizę confirmacyjną ukierunkowaną na potwierdzenie ustalonej wcześniej struktury. Dane do analizy wykonanej w drugim kroku pozyskano od 1330 studentów, a w trzecim kroku od 1327 studentów, których losowo wybrano z całej próby, z uwzględnieniem kryterium płci i roku studiów.

W rezultacie spełnionych warunków ($KMO = 0,861$; test Bartletta – $p < 0,05$) przeprowadzono eksploracyjną analizę czynnikową metodą głównych składowych z rotacją Varimax (po sprawdzeniu braku korelacji między pozycjami) oraz normalizacją Kaisera. Uwzględniając wartości własne czynników większe niż jeden oraz właściwości wykresu osypiska (przy drugiej składowej następuje wyraźne spłaszczenie wykresu) (rysunek 1), ustalono jednoczynnikową strukturę (wartość własna jednego czynnika wyniosła 3,769), która określa 58,84% wyjaśnianej wariancji. W kontekście wskazanych kryteriów za optymalną przyjęto decyzję o jednoczynnikowej strukturze sprawdzanego narzędzia.

Rysunek 1. Wyniki analizy czynnikowej – wykres osypiska

Źródło: badania własne.

Analiza wykazała zatem, że strukturę Skali Presji Pasji tworzy jeden czynnik. W jego skład weszły twierdzenia, które uzyskały stosunkowo wysoką wartość ładunków czynnikowych i korelowały z wynikiem ogólnym. Usunięto itemy, które znacząco obniżały wskaźnik rzetelności α Cronbacha. Przyjęta wartość ładunków czynnikowych wchodzących w skład tego czynnika wynosiła 0,45 i powyżej (tabela 1).

Tabela 1. Elementy składowe/czynniki i wartości ładunków czynnikowych: wyniki eksploracyjnej analizy czynnikowej – model jednoczynnikowy

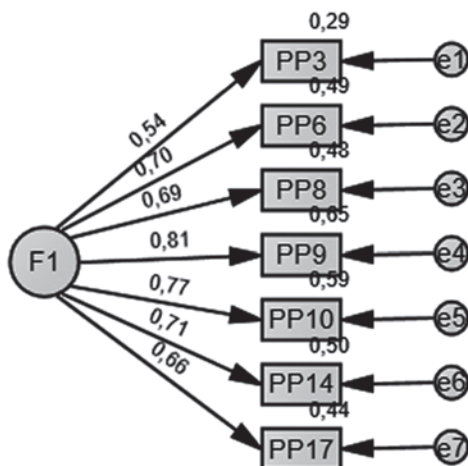
Treść twierdzenia	Czynnik 1
Trzeba mieć pasję, by wyróżnić się z tłumu	0,109
Swoje życiowe spełnienie opieram na dążeniach do posiadania pasji	0,596
Każda pasja wywołuje podziw u innych	0,211
Potrzebuję pasji, by być kimś bardziej interesującym	0,737
Potrzebuję pasji, aby być osobą cenioną przez innych	0,742
Moje zadowolenie z życia zależy od posiadania pasji	0,813
Muszę mieć pasję	0,781
Nacisk społeczny na posiadanie pasji działa na mnie zniechęcająco	0,119
Uależniam moje dobre samopoczucie od posiadania pasji	0,744
Potrzebuję pasji, aby wzbudzać zazdrość u innych	0,198
Muszę mieć pasję, aby doświadczać szczęścia w życiu	-0,122
Moja społeczna wartość zależy od tego, czy mam pasję	0,703
Doświadczam pozytywnych emocji bez względu na to, czy mam pasję, czy nie	0,302

Źródło: badania własne.

Jak wskazują wyniki zawarte w tabeli 1, sześć twierdzeń nie weszło w skład wyodrębnionego czynnika, ich ładunki czynnikowe uzyskały wartość zdecydowanie niższą niż przyjęta 0,45. Ponadto moc dyskryminacyjna każdego z tych twierdzeń nie przekroczyła wartości 0,20. Zdecydowano zatem o ich usunięciu z ostatecznej wersji skali. Skala składająca się z 7 itemów pozwala na określenie wyniku ogólnego w postaci nasilenia presji posiadania pasji.

Rzetelność skali oszacowano z wykorzystaniem współczynnika α Cronbacha, uzyskano satysfakcjonujący rezultat: 0,86.

W celu zweryfikowania trafności ustalonej jednoczynnikowej struktury wewnętrznej Skali Presji Pasji na drugiej z wylosowanej części badanych przeprowadzono analizę konfirmacyjną. Uzyskano bardzo dobre wskaźniki dopasowania modelu do danych: RMSEA = 0,000; GFI = 0,950; CFI: 0,900 (rysunek 2). Wyniki analizy konformacyjnej potwierdziły zasadność jednoczynnikowej struktury presji pasji, którą należy uznać za empirycznie uzasadnioną.

Rysunek 2. Jednoczynnikowy model struktury Skali Presji Pasji – wyniki analizy konfirmacyjnej

Źródło: badania własne.

Na podstawie ustalonej trafności czynnikowej można wnioskować o trafności wewnętrznej Skali Presji Pasji. Trafność teoretyczną ustalano na podstawie powiązań SPP z innym testem, który w założeniu mierzy pasję z perspektywy przymusu, tzw. pasję obsesyjną. Wprawdzie mierzona przez SPP presja pasji nie jest znaczeniowo zbieżna z pasją obsesyjną, ale opiera się, podobnie jak pasja obsesyjna, na mechanizmie przymusu. Na tej podstawie można przyjąć, że presja pasji i pasja obsesyjna powinny pozytywnie korelować, choć niezbyt silnie. W badaniach uczestniczyło 764 studentów (średnia wieku:

M = 22,71; SD = 5,40), którzy wypełnili Skalę Presji Pasji (SPP) oraz Skalę Pasji (SP) (Marsh i in., 2013; polska adaptacja: K. Mudło-Głagolska, M. Lewandowska, E. Kasprzak, 2019). SP jest 12-itemowym narzędziem służącym do pomiaru dwóch wymiarów pasji: harmonijnej (PH) oraz obsesyjnej (PO). Badani oceniają twierdzenia za pomocą 7-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza zdecydowanie się nie zgadzam, a 7 – zdecydowanie się zgadzam. Wskaźniki rzetelności w badanej próbie są satysfakcjonujące i wynoszą: PH: α Cronbacha = 0,82; PO: α Cronbacha = 0,79.

Tabela 2 zawiera współczynniki korelacji r Pearsona między wynikami SPP a Skalą Pasji. Zgodnie z oczekiwaniami presja pasji pozytywnie i słabo korelowała z pasją obsesyjną. Stwierdzono przy tym pozytywną i słabą korelację z pasją harmonijną. Oznacza to zatem, że presja pasji może towarzyszyć zarówno pasji obsesyjnej, jak i harmonijnej.

Tabela 2. Korelacje między wynikami Skali Presji Pasji a wynikami Skali Pasji ($n = 764$)

	Pasja harmonijna	Pasja obsesyjna
Presja Pasji (PPS)	0,078*	0,236***

* $p < 0,05$; *** $p < 0,001$

Źródło: badania własne.

Trafność zewnętrzną (kryterialną) SPP określono na podstawie związków jej wyników ze zmiennymi, które teoretycznie powinny się wiązać z presją pasji. Przewidywano, że presja pasji będzie się wiązać z asertywnością, poczuciem własnej skuteczności, samooceną i ze względu na przewidywane jej funkcje – z dobrostanem. W badaniach nad trafnością kryterialną SPP uczestniczyło łącznie 759 studentów (średnia wieku M = 22,01, SD = 4,34). Oprócz Skali Presji Pasji (SPP) badani wypełnili Kwestionariusz Dobrostanu Psychologicznego (KDP), Skalę Samooceny (SES) oraz Skalę Uogólnionego Poczucia Własnej Skuteczności (GSES).

Kwestionariusz Dobrostanu Psychologicznego (KDP) (C. Ryff; polska adaptacja: D. Karaś, J. Ciecuch, 2017) mierzy dobrostan w ujęciu eudajmonistycznym. Jego skrócona wersja obejmuje 18 twierdzeń ocenianych na 6-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza zdecydowanie się nie zgadzam, a 6 – zdecydowanie się

zgadzam. Wyniki tworzą 6 podskal odzwierciedlających wymiary dobrostanu psychologicznego: Autonomia; Panowanie nad otoczeniem; Osobisty rozwój; Pozytywne relacje z innymi; Cel życiowy; Samoakceptacja. Suma wyników daje również ogólny wskaźnik dobrostanu. Im wyższy wynik, tym wyższy dobrostan psychologiczny u badanego. Wskaźniki rzetelności poszczególnych podskal sytuują się w przedziale 0,71–0,89, a w przypadku wyniku ogólnego wskaźnik ten wynosi 0,83 (α Cronbacha).

Skala Samooceny (SES) (M. Rosenberg; polska adaptacja: M. Łaguna, K. Lachowicz-Tabaczek, I. Dzwonkowska, 2007) jest 10-itemowym narzędziem służącym do pomiaru ogólnej samooceny. Badani oceniają twierdzenia na 4-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza zdecydowanie się zgadzam; 2 – zgadzam się; 3 – nie zgadzam się; 4 – zdecydowanie się nie zgadzam. Wszystkie twierdzenia są diagnostyczne, suma wyników składa się na wynik ogólny. Im wyższy wynik, tym wyższa samoocena. Wskaźnik rzetelności w badanej próbie α Cronbacha = 0,89.

Skala Uogólnionego Poczucia Własnej Skuteczności (GSES) (R. Schwarzer, M. Jerusalem; polska adaptacja: Z. Juczyński, 2001) zawiera 10 twierdzeń ocenianych na skali 4-stopniowej (1 – nie, 2 – raczej nie, 3 – raczej tak, 4 – tak). Suma wszystkich wyników daje ogólny wskaźnik uogólnionego poczucia własnej skuteczności. Im wyższy wynik, tym silniejsze przekonania badanego co do skuteczności radzenia sobie z sytuacjami trudnymi i przeszkodami. Wskaźnik rzetelności w badanej próbie α Cronbacha = 0,73.

Sformułowano następujące hipotezy: H1: Presja pasji negatywnie koreluje z dobrostanem psychologicznym; H2: Presja pasji wiąże się z samooceną; H3: Presja pasji negatywnie koreluje z poczuciem własnej skuteczności. Uzyskane rezultaty potwierdziły wysunięte przypuszczenia. Zaprezentowano je w tabeli 3.

Zgodnie z wysuniętymi hipotezami presja pasji negatywnie koreluje z poczuciem własnej skuteczności oraz z ogólnym wynikiem dobrostanu psychologicznego. Stwierdzono też negatywne korelacje presji posiadania pasji z następującymi wymiarami dobrostanu psychologicznego: Autonomia, Panowanie nad otoczeniem, Pozytywne relacje z innymi, Cel życiowy. Wynik ogólny PPS nie pozostawał w zależności z samooceną, korelacja okazała się statystycznie nieistotna.

Ostatnim etapem analiz było przełożenie wyników na skalę stenową (tabela 4). Średnia badanej próby studentów wyniosła $M = 18,35$ ($SD = 6,44$).

Tabela 3. Korelacje między wynikami Skali Presji Pasji (SPP) a zmiennymi kryterialnymi: psychologicznym dobrostanem, samooceną i poczuciem własnej skuteczności ($n = 759$)

Zmienne kryterialne	Presja pasji
Dobrostan psychologiczny – wynik ogólny (DP-WO)	–0,376**
DP – Autonomia	–0,352**
DP – Panowanie nad otoczeniem	–0,190**
DP – Osobisty rozwój	9,061
DP – Pozytywne relacje z innymi	–0,385**
DP – Cel życiowy	–0,198**
DP – Samoakceptacja	–0,034
Samoocena (SES)	0,044
Uogólnione poczucie własnej skuteczności (GSES)	–0,316**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Źródło: badania własne.

Tabela 4. Normy stenowe – wyniki dla grupy studentów

Wynik surowy	Sten
35–31	10
29–30	9
27–28	8
25–26	7
20–24	6
18–19	5
16–17	4
14–15	3
11–13	2
7–10	1

Źródło: badania własne.

Dyskusja wyników

W zaprezentowanych badaniach sprawdzono właściwości psychometryczne narzędzia do pomiaru presji pasji. Zidentyfikowanie tego złożonego i niejednoznacznego zjawiska oraz określenie nasilenia jego właściwości/cech jest

trudnym przedsięwzięciem. Według naszej wiedzy dotychczas nie analizowano konstruktu presji pasji. Uzyskane rezultaty dostarczają przesłanek do uznania jednoczynnikowej struktury tego zjawiska i możliwości ustalania jego nasilenia. Zaproponowanie nowego narzędzia do pomiaru presji pasji wiąże się z nakreśleniem nowego kierunku badań, uzupełniającego dotychczasowe ustalenia w zakresie pasji, jej uwarunkowań i konsekwencji.

Przedstawione narzędzie pomiarowe – Skala Presji Pasji (SPP) – spełniło niezbędne kryteria walidacji. Uzyskana wartość współczynnika α Cronbacha świadczy o satysfakcjonującej rzetelności, a wyniki analizy confirmacyjnej – wskaźniki dopasowania modelu do danych – w pełni uzasadniają jednoczynnikową strukturę skali. Przeprowadzone analizy potwierdziły również trafność skali. Przyjęte hipotezy dotyczące związków między wynikami SPP a innymi zmiennymi, z którymi z założenia powinny korelować, zasadniczo zostały potwierdzone.

Skala Presji Pasji (SPP) pozwala określić nasilenie występowania presji posiadania pasji, powodowanej czynnikami zewnętrznymi. Nawiązując do dualistycznego modelu pasji Valleranda, należy zauważyć, że tak rozumiana presja pasji może (ale nie musi) być bodźcem sprzyjającym rozwojowi pasji obsesyjnej. Jak pokazały nasze badania, presja posiadania pasji może również pozytywnie korelować z pasją harmonijną. Oznaczałoby to, że osoba może ulegać presji, by posiadać pasję, ale gdy już wybierze sobie pasjonującą ją aktywność, rozwija ją w równowadze z innymi dotychczasowymi zajęciami. Presja, która była źródłem przymuszającym do znalezienia pasji, przestaje być bodźcem podtrzymującym zaangażowanie w jej rozwój i osiąganę w jej ramach rezultaty. Niemniej prezentowane tutaj ustalenia wymagają dokładniejszej analizy w przyszłych badaniach.

W naszych badaniach wykazano istnienie negatywnej korelacji między presją pasji a dobrostanem psychologicznym, w tym między takimi jego wymiarami jak: autonomia, panowanie nad otoczeniem, pozytywne relacje z innymi czy cel życiowy. Silniejsza presja posiadania pasji wiąże się ze słabszym poczuciem wolności, mniejszym przekonaniem o kontroli otoczenia, gorszą oceną relacji z innymi i słabszą wiarą w realizację celów życiowych. Odczuwanie silniejszej presji posiadania pasji związane z przejawianiem nasilonej uległości wobec nacisków zewnętrznych koresponduje zatem z obniżoną oceną własnych możliwości w zapewnieniu dobrostanu psychologicznego. Wyniki

te są zbieżne z dotychczasowymi ustaleniami pokazującymi ścisły, negatywny związek między cechami osobowości sprzyjającymi uległości a słabszym psychicznym dobrostanem (Sheldon i in., 2015; Mylonopoulos, Theoharakis, 2023). Można je również przeanalizować w odniesieniu do możliwości odczucia porażki. W przypadku osób z obsesyjną pasją pozostających pod wpływem wewnętrznego przymusu, u których dobre samopoczucie szczególnie dyktowane jest utrzymaniem swojej tożsamości i zachowaniem wysokiego poczucia własnej wartości, porażka związana z brakiem spełnienia przyjętych przez siebie standardów może wywołać niszczycielski wpływ. Takiej zależności nie obserwuje się u osób posiadających pasję harmonijną, która nie narusza dobrego poczucia siebie, nawet w obliczu niekorzystnej sytuacji (Philippe i in., 2009; Vallerand, 2012). Dobrostan psychiczny może być kształtowany przez działania, które prowadzą do szczęścia (Lyubomirsky i in., 2005). Należą do nich aktywności związane z realizacją pasji harmonijnej, która pozwala na pełne zaangażowanie w tego rodzaju czynności przy doświadczaniu pozytywnych emocji (Hodgins, Knee, 2002; Vallerand, 2012). W przypadku pasji obsesyjnej pojawiają się emocje nacechowane w sposób negatywny (Schellenberg i in., 2016). Mając na uwadze, że aktywność związana z realizacją pasji pozwala określić własną tożsamość, warto odwołać się do teorii i badań wskazujących na dokonywanie się procesu internalizacji postaw, poglądów, norm i wartości (Csikszentmihalyi i in., 1993; Deci, Ryan, 2000). Aktywności związane z pasją są bardzo cenne, zwłaszcza kiedy wiążą się z sukcesem. Teoria samostanowienia (Deci i in., 1994; Sheldon, 2002) wskazuje na dwa sposoby dokonującej się internalizacji – autonomiczny i kontrolowany. Vallerand (2012) dowodzi, że pasja obsesyjna wynika z internalizacji kontrolowanej i ma swoje źródło w presji wewnątrz- i/lub interpersonalnej. Ponadto należy wziąć pod uwagę, że z realizacją pasji wiążą się pewne nieprzewidziane okoliczności/sytuacje wpływające na poczucie akceptacji społecznej, poczucie ekscytacji wynikające z zaangażowania w działanie. Nieprzewidziane sytuacje prowadzą również do wahań w poczuciu własnej wartości, co jest warunkowane przeżywaniem sukcesu i porażki (Mageau i in., 2011).

Prawdopodobnie podobny mechanizm działa w przypadku związku między presją pasji a samooceną. W obecnym badaniu nie wykazano takiej korelacji. Wcześniejsze ustalenia dotyczące pasji obsesyjnej pokazują na negatywny jej związek z samooceną ogólną (Stenseng, Dalskau, 2010;

Lafrenière i in., 2011), sugerują, że osoby z tego typu pasją mogą cechować się niestabilną samooceną zależną od wyników osiągniętych w ramach swojej pasjonującej aktywności (Mageau i in., 2011). Są dziedziny, w których jednostka opiera swoją samoocenę na uzyskanych wynikach aktywności, a postrzegane sukcesy i porażki w tych obszarach w dużym stopniu determinują stan poczucia własnej wartości tej osoby (Crocker, Wolfe, 2001). Pasja harmonijna daje dobry wgląd w swoje możliwości, jest bardziej przewidywalna co do rezultatów w stosunku do realizowania pasji obsesyjnej. Ta ostatnia stwarza przestrzeń dla odczuwania niedosytu i przeżywania negatywnych emocji. Z drugiej strony lubienie siebie jako ocena wartości osobistej, będącej przedmiotem społecznym, zgodnie z aprobatą społeczną lub zinternalizowanym standardem wartości społecznej, może być wyznacznikiem bardziej czułym na presję pasji.

Zgodnie z naszymi oczekiwaniami badania potwierdziły negatywny związek między presją pasji a poczuciem własnej skuteczności. Poczucie własnej skuteczności w literaturze przedmiotu przywoływane jest jako dyspozycja. Znalezione powiązania między realizacją pasji a poczuciem własnej skuteczności (Rupali, Kumar, 2014; Noreña-Chavez, Geuvara, 2020). Osoby o wysokim poczuciu własnej skuteczności nie uzależniają od pasji dobrego samopoczucia ani rozwoju. Nie ulegają naciskom społecznym na posiadanie pasji, odczuwają jednak wewnętrzną potrzebę pasji.

3. Obliczanie wyników Skali Presji Pasji (SPP)

Zaprezentowana Skala Presji Pasji (SPP) jest narzędziem jednoczynnikowym, przeznaczonym do badania nasilenia presji posiadania pasji wśród osób dorosłych. Ostateczna wersja SPP składa się z 7 itemów, wobec których badany ustosunkowuje się na 5-punktowej skali Likerta (1 – zdecydowanie się nie zgadzam; 2 – raczej się nie zgadzam; 3 – trudno powiedzieć; 4 – raczej się zgadzam; 5 – zdecydowanie się zgadzam). Punkty uzyskane w poszczególnych twierdzeniach są sumowane i dają wynik ogólny. Minimalna liczba punktów, jaką można uzyskać, wynosi 7, a maksymalna 35.

4. Zastosowanie narzędzia – wnioski teoretyczne i aplikacyjne

Presja pasji studentów może być badana w kontekście presji szczęścia (Dejonckheere i in., 2022) bądź presji osiągnięć edukacyjnych (Deb i in., 2015). Usilne dążenie do posiadania pasji, podobnie jak presja osiągnięć akademickich, może być elementem rywalizacji studentów na uczelni lub współzawodnictwa między uczelniami. Źródła tego przymusu mogą mieć charakter podmiotowy (oczekiwanie sukcesu, satysfakcja, wzmacnianie samooceny) albo zewnętrzny (polityka uczelni ukierunkowana na eksponowanie, wyróżnianie, nagradzanie indywidualności). Interesującym aspektem badań byłoby również analizowanie zewnętrznego przymusu pasji w kontekście presji tzw. helikopterowych rodziców. Ten typ rodzicielstwa związany jest z ograniczaniem autonomii dziecka poprzez powiązanie nadopiekuńczości i kontroli. Helikopterowi rodzice w trosce o szczęście i sukces dziecka wskazują, ułatwiają i kontrolują ścieżki edukacji oraz rozwoju zainteresowań i pasji. Taka relacja rodzic–dziecko rozwija się od wczesnego dzieciństwa po okres dorosłości. Dzieci helikopterowych rodziców nie mają szansy rozwoju motywacji autonomicznej, realizują pasje pod presją rodziców nawet jako osoby dorosłe (por. Schiffrin, Liss, 2017).

W praktyce pracy grupowej o profilu rozwojowym lub edukacyjnym SPP może być stosowana zarówno w diagnozowaniu potencjału, zasobów, jak i obszarów do wsparcia różnych grup zawodowych. Poznanie presji pasji jest szczególnie istotne w odniesieniu do osób pracujących zawodowo w kontakcie z człowiekiem (nauczyciele, edukatorzy dorosłych, resocjalizatorzy, lekarze i inni pracownicy opieki zdrowotnej), jak również osób pracujących w zawodach, w które pasja jest niejako wpisana – np. artyści, sportowcy.

Skala Presji Pasji (SPP) ze względu na satysfakcjonujące właściwości psychometryczne może być stosowana nie tylko w badaniach grupowych, lecz także w diagnozie indywidualnej – psychologicznej, pedagogicznej, ukierunkowanej na poszukiwanie wyjaśnień zgłaszanych przez osoby doświadczające trudności w obszarze samooceny, samoskuteczności czy asertywności, z obniżonym odczuwaniem dobrostanu psychicznego bądź wskazujących trudności w realizacji posiadanej pasji. SPP może być przydatna do diagnozy

osób doświadczających wypalenia zawodowego, samotności, obniżonego poczucia własnej wartości, w okresach zmian rozwojowych w dorosłości (tranzycja z edukacji do pracy, z pracy na emeryturę) itp.

5. Ograniczenia i implikacje dla przyszłych badań

Właściwości psychometryczne skali zostały sprawdzone dla grupy studentów. Warto rozważyć walidację narzędzia w innych grupach osób dorosłych. Posiadanie pasji oraz związany z nią przymus to konstrukty, które nie muszą być zależne od doświadczenia akademickiego czy wykształcenia. Niemniej jednak interesujące byłoby porównanie presji pasji z grupy walidacyjnej z wynikami innych grup – młodzieży szkolnej, pracującej, osób z niepełnosprawnością, przewlekle chorych, a także seniorów. W badaniach międzynarodowych warto byłoby również sprawdzić, czy presja pasji jest odporna na czynniki kulturowe.

Interesującym poznawczo problemem byłoby określenie, czy specyficzne cechy osobowości determinują presję pasji. W badaniach przeprowadzonych wśród studentek studiów licencjackich zaobserwowano, że pasja obsesyjna była pozytywnie powiązana z neurotyzmem, harmonijna z otwartością na doświadczenia (Blanchard i in., 2001, za: Rousseau, 2002 i in., s. 46). Nasuwa to przypuszczenie, że indywidualne cechy jednostki mogą być predyktorem presji pasji.

W dalszych badaniach nad presją pasji warto rozważyć perspektywę osób wywierających presję: kadry kierowniczej oczekującej pasji pracy od swoich podwładnych, rodziców i nauczycieli stymulujących pasję do edukacji oraz zajęć dodatkowych. Interesujące może być zestawienie wywierania presji pasji z doświadczaniem presji pasji.

Skala Presji Pasji (SPP)

(S. Byra, U. Oszwa, A. Buczak, I.M. Łukasik, K. Klimkowska)

Prosimy odnieść się do stwierdzeń z wykorzystaniem następującej skali:

1 – zdecydowanie się nie zgadzam się;

2 – raczej się nie zgadzam się;

3 – trudno powiedzieć;

4 – raczej się zgadzam;

5 – zdecydowanie się zgadzam.

Twierdzenie		
1	Swoje życiowe spełnienie opieram na dążeniach do posiadania pasji	1 2 3 4 5
2	Potrzebuję pasji, by być kimś bardziej interesującym	1 2 3 4 5
3	Potrzebuję pasji, aby być osobą cenioną przez innych	1 2 3 4 5
4	Moje zadowolenie z życia zależy od posiadania pasji	1 2 3 4 5
5	Muszę mieć pasję	1 2 3 4 5
6	Uzależniam moje dobre samopoczucie od posiadania pasji	1 2 3 4 5
7	Moja społeczna wartość zależy od tego, czy mam pasję	1 2 3 4 5

Bibliografia

- Balon, S., Lecoq, J., Rimé, B. (2013). Passion and Personality: Is Passionate Behaviour a Function of Personality? *European Review of Applied Psychology / Revue Européenne de Psychologie Appliquée*, 63(1), 59–65, <https://doi.org/10.1016/j.erap.2012.06.001>.
- Blanchard, C.M., Heatherton, T.F., Koepsel, C., Hull, J. (2001). *The Passionate Self*. Poster session presented at the 2nd Annual Meeting of the Society for Personality and Social Psychology. San Antonio, TX.
- Briki, W. (2017). Passion, Trait Self-Control, and Wellbeing: Comparing Two Mediation Models Predicting Wellbeing. *Frontiers in Psychology*, 8:841, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00841>.
- Chen, P., Lee, F., Lim, S. (2020). Loving the Work: Developing a Measure of Work Passion. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 29(1), 140–158, <https://doi.org/10.1080/1359432X.2019.1703680>.
- Crocker, J., Wolfe, C.T. (2001). Contingencies of Self-Worth. *Psychological Review*, 108(3), 593–623, <https://doi.org/10.1037/0033-295X.108.3.593>.
- Csikszentmihalyi, M., Rathunde, K.R., Whalen, S., Wong, M. (1993). *Talented Teenagers: The Roots of Success and Failure*. Cambridge University Press.
- Curran, T., Hill, A.P., Appleton, P.R., Vallerand, R.J., Standage, M. (2015). The Psychology of Passion: A Meta-Analytical Review of a Decade of Research on Intrapersonal Outcomes. *Motivation and Emotion*, 39(5), 631–655, <https://doi.org/10.1007/s11031-015-9503-0>.
- Dalbé, J., Demers, M., Verner-Filion, J., Vallerand, R.J. (2019). From Personality to Passion: The Role of the Big Five Factors. *Personality and Individual Differences*, 138, 280–285, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.10.021>.

- Datu, J.A.D., Zhang, J. (2021). Validating the Chinese Version of Triarchic Model of Grit Scale in Technical-Vocational College Students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 39(3), 381–387, <https://doi.org/10.1177/0734282920974813>.
- Deb, S., Strodl, E., Sun, J. (2015). Academic Stress, Parental Pressure, Anxiety and Mental Health among Indian High School Students. *International Journal of Psychology and Behavioural Sciences*, 5, 26–34, <https://doi.org/10.5923/j.ij-pbs.20150501.04>.
- Deci, E.L., Eghrari, H., Patrick, B.C., Leone, D.R. (1994). Facilitating Internalization: The Self-Determination Theory Perspective. *Journal of Personality*, 62(1), 119–142, <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1994.tb00797.x>.
- Deci, E.L., Ryan R.M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268, https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01.
- Dejonckheere, E., Rhee, J.J., Baguma, P.K. i in. (2022). Perceiving Societal Pressure to Be Happy Is Linked to Poor Well-Being, Especially in Happy Nations. *Scientific Reports*, 12, 1514, <https://doi.org/10.1038/s41598-021-04262-z>.
- Halonen, S., Lomas, T. (2014). A Passionate Way of Being: A Qualitative Study Revealing the Passion Spiral. *International Journal of Psychological Research*, 7(2), 17–28, <https://doi.org/10.21500/20112084.655>.
- Hodgins, H.S., Knee, C.R. (2002). The Integrating Self and Conscious Experience. W: E.L. Deci, R.M. Ryan (Eds.), *Handbook of Self-Determination Research* (ss. 87–100). University of Rochester Press.
- Juczyński, Z. (2012). *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia*. Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Karaś, D., Cieciuch, J. (2017). Polska adaptacja Kwestionariusza Dobrostanu (Psychological Well-Being Scales) Carroll Ryff. *Roczniki Psychologiczne*, 20(4), 815–835, <https://doi.org/10.18290/rpsych.2017.20.4-pl>.
- Kunat, B. (2015). Pasja jako kategoria badawcza – w świetle dualistycznego modelu R.J. Valleranda. *Psychologia Wychowawcza*, 50(8), 31–41, <http://doi.org/10.5604/00332860.117861>.
- Lafrenière, M.-A.K., St-Louis, A.C., Vallerand, R.J., Donahue, E.G. (2011). On the Relation between Performance and Life Satisfaction: The Moderating Role of Passion. *Self and Identity*, 11(4), 516–530, <https://doi.org/10.1080/15298868.2011.616000>.

- Lee, J., Durksen, T.L. (2020). Global Academic Interest Scale for Undergraduate and Graduate Students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 39(2), 182–196, <https://doi.org/10.1177/0734282920946144>.
- Li, Y., Sheldon, K.M., Rouser, J.N., Bergin, D.A., Geary, D.C. (2019). Long-Term Prospects and College Students' Academic Performance. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 37(3), 358–371, <https://doi.org/10.1177/0734282918764202>.
- Lobato, R.M., García-Coll, J., Moyano, M. (2022). Disconnected out of Passion: Relationship between Social Alienation and Obsessive Passion. *Journal of Interpersonal Violence*, <https://doi.org/10.1177/08862605221094631>.
- Lyubomirsky, S., King, L., Diener, E. (2005). The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803–855, <https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803>.
- Łaguna, M., Lachowicz-Tabaczek K., Dzwonkowska, I. (2007). Skala samooceny SES Morrisa Rosenberga – polska adaptacja metody. *Psychologia Społeczna*, 2(4), 164–176.
- Mageau, G.A., Carpentier, J., Vallerand, R.J. (2011). The Role of Self-Esteem Contingencies in the Distinction between Obsessive and Harmonious Passion. *European Journal of Social Psychology*, 41(6), 720–729, <https://doi.org/10.1002/ejsp.798>.
- Marsh, H.W., Vallerand, R.J., Lafrenière, M.-A.K., Parker, P., Morin, A.J.S., Carbonneau, N., Jowett, S., Bureau, J.S., Fernet, C., Guay, F., Salah Abduljabbar, A., Paquet, Y. (2013). Passion: Does One Scale Fit All? Construct Validity of Two-Factor Passion Scale and Psychometric Invariance over Different Activities and Languages. *Psychological Assessment*, 25(3), 796–809, <https://doi.org/10.1037/a0032573>.
- Mudło-Głagolska, K. (2019). Czy pasja męczy? Podstawowe potrzeby psychologiczne jako mediator związku pasji pracy i zmęczenia przewlekłego nauczycieli. *Edukacja*, 4(151), 22–37, <http://doi.org/10.24131/3724.190402>.
- Mudło-Głagolska, K., Lewandowska, M., Kasprzak, E. (2019). Adaptacja i walidacja narzędzia do badania pasji harmonijnej i pasji obsesyjnej: Passion Scale Marsha i współpracowników. *Przegląd Psychologiczny*, 62(1), 41–58.
- Mylonopoulos, N., Theoharakis, V. (2023). Passion for an Activity and Its Role on Affect: Does Personality and the Type of Activity Matter? *Frontiers Psychology*, 13:1047257, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1047257>.
- Noreña-Chavez, D., Geuvara, R. (2020). Entrepreneurial Passion and Self-Efficacy as Factors Explaining Innovative Behavior: A Mediation Model. *International Jour-*

- nal of Economics and Business Administration*, 8(3), 352–373, <https://doi.org/10.35808/ijeba/52>.
- Paquette, V., Holding, A.C., Cimon-Paquet, C., Giroux, A., Boucher, V.G., Vallerand, R.J. (2023). Pursuing, Developing, and Letting Go of a Passionate Activity when Facing Adversity during a Pandemic: Associations with Well-Being and Ill-Being. *Personality and Individual Differences*, 209, 112217, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2023.112217>.
- Philippe, F.L., Vallerand, R.J., Lavigne, G.L. (2009). Passion Does Make a Difference in People's Lives: A Look at Well-Being in Passionate and Non-Passionate Individuals. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 1(1), 3–22, <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2008.01003.x>.
- Rahimi, S., Paquette, V., Vallerand, R.J. (2023). The Role of Students' Passion and Affect in Resilience Following Failure. *Learning and Individual Differences*, 107, 102360, <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102360>.
- Ratelle, C.F., Vallerand, R.J., Mageau, G.A., Rousseau, F.L., Provencher, P. (2004). When Passion Leads to Problematic Outcomes: A Look at Gambling. *Journal of Gambling Studies*, 20(2), 105–119, <https://doi.org/10.1023/B:JOGS.0000022304.96042.e6>.
- Rousseau, F.L., Vallerand, R.J., Ratelle, C.F., Mageau, G.A., Provencher, P.J. (2002). Passion and Gambling: On the Validation of the Gambling Passion Scale (GPS). *Journal of Gambling Studies*, 18(1), 45–66, <https://doi.org/10.1023/A:1014532229487>.
- Rupali, J., Misra, R.K. (2015). Self-Efficacy, Work Passion and Wellbeing: A Theoretical Framework. *The IUP Journal of Soft Skills*, 8(4), 20–35, <https://ssrn.com/abstract=2639986>.
- Schellenberg, B.J.I., Bailis, D.S., Mosewich, A.D. (2016). You Have Passion, but Do You Have Self-Compassion? Harmonious Passion, Obsessive Passion, and Responses to Passion-Related Failure. *Personality and Individual Differences*, 99, 278–285, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.05.003>.
- Schellenberg, B.J.I., Verner-Filion, J., Gaudreau, P., Bailis, D.S., Lafrenière, M.-A.K., Vallerand, R.J. (2019). Testing the Dualistic Model of Passion Using a Novel Quadrupartite Approach: A Look at Physical and Psychological Well-Being. *Journal of Personality*, 87(2), 163–180, <https://doi.org/10.1111/jopy.12378>.
- Schiffirin, H.H., Liss, M. (2017). The Effects of Helicopter Parenting on Academic Motivation. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 1472–1480, <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0658-z>.

- Sheldon, K.M., Jose, P.E., Kashdan, T.B., Jarden, A. (2015). Personality, Effective Goal-Striving, and Enhanced Well-Being: Comparing 10 Candidate Personality Strengths. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(4), 575–585, <https://doi.org/10.1177/0146167215573211>.
- Sheldon, K.M., Kasser, T., Smith, K., Share, T. (2002). Personal Goals and Psychological Growth: Testing an Intervention to Enhance Goal-Attainment and Personality Integration. *Journal of Personality*, 70(1), 5–31, <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00176>.
- Stenseng, F. (2008). The Two Faces of Leisure Activity Engagement: Harmonious and Obsessive Passion in Relation to Intrapersonal Conflict and Life Domain Outcomes. *Leisure Sciences*, 30(5), 465–481, <https://doi.org/10.1080/01490400802353224>.
- Stenseng, F., Dalskau, L.H. (2010). Passion, Self-Esteem, and the Role of Comparative Performance Evaluation. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 32(6), 881–894, <https://doi.org/10.1123/jsep.32.6.881>.
- Tang, H., Zhou, S., Du, X., Mo, Q., Xing, Q. (2023). Validating the Chinese Version of the Academic Grit Scale in Selected Adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 41(2), 153–174, <https://doi.org/10.1177/07342829221129078>.
- Vallerand, R.J. (2008). On the Psychology of Passion: In Search of what Makes People's Lives Most Worth Living. *Canadian Psychology / Psychologie Canadienne*, 49(1), 1–13, <https://doi.org/10.1037/0708-5591.49.1.1>.
- Vallerand, R.J. (2012). The Role of Passion in Sustainable Psychological Well-Being. *Psychology of Well-Being*, 2(1), <https://doi.org/10.1186/2211-1522-2-1>.
- Vallerand, R.J. (2015). *Psychology of Passion: A Dualistic Model*. Oxford University Press, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199777600.001.0001>.
- Vallerand, R., Blanchard, C., Mageau, G., Koestner, R., Ratelle, C., Léonard, M., Gagné, M., Marsolais, J. (2003). Les passions de l'âme: On Obsessive and Harmonious Passion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(4), 756–767, <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.4.756>.
- Vallerand, R.J., Chichekian, T., Paquette, V. (2021). Passion in Education – Theory, Research and Applications. W: G.A.D. Liem, D.M. McInerney (Eds.), *Promoting Motivation and Learning in Contexts: Sociocultural Perspectives on Educational Interventions* (ss. 115–142). Information Age Publishing.
- Vallerand, R.J., Paquet, Y., Philippe, F.L., Charest, J. (2010). On the Role of Passion in Burnout: A Process Model. *Journal of Personality*, 78(1), 289–312, <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2009.00616.x>.

BIBLIOGRAFIA

- Vallerand, R., Salvy, S.J., Mageau, G., Elliot, A., Denis, P., Grouzet, F., Blanchard, C. (2007). On the Role of Passion in Performance. *Journal of Personality*, 75(3), 505–534, <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2007.00447.x>.
- Wehrmeier, Ch. (2020). *The Pressure of Passion*. <https://community.thriveglobal.com/the-pressure-of-passion/>.
- Yamamoto, Y., Holloway, S.D. (2010). Parental Expectations and Children's Academic Performance in Sociocultural Context. *Educational Psychology Review*, 22, 189–214, <https://doi.org/10.1007/s10648-010-9121-z>.